

Een kijkje in de poppenkast **Een project voor visueel beperkten** **– blinden en slechtzienden –** **en hun begeleiders.**

Horen, voelen, doen en ontdekken. Een tastbare ontmoeting met internationale en curieuze poppentheaterfiguren.

Een reizende mini pop-uptentoonstelling en een website in het Nederlands en in het Engels.

Aanraken moet. Lezen met je oren. Kijken met je vingers. Tasten met je ogen. Snuffelen en spelen.

Documentatie: braille, grootletter, combischrift en tactiele afbeeldingen.

Multimedia: gesproken tekst, muziekfragmenten en films.

Educatie: een poppentheater-speelkijk-voel-ruik-lees-en-luisterboek, kleurplaten en een poppenspelletje.

Extra: poppentheaterdesignrugzak en -voeltas, een torso met een clowns-kostuum en een Jan Klaassen-koffie-en-theestel.

'Uit je ogen zul je kijken,
alle horizonten zullen wijken
en nieuwe openingen scheppen ruimte'

Strofe uit 'Mimicri: un déjà disparu' (1990), een
gedicht van Simon Vinkenoog. Foto: Erwin Olaf.

□ Mimicri: un déjà disparu

Gedicht

'Uit je ogen zul je kijken, alle horizonten zullen wijken en nieuwe openingen scheppen ruimte'. Citaat uit 'Mimicri: un déjà disparu'* , een gedicht van schrijver, dichter, voordrachtskunstenaar en sjamaan Simon Vinkenoog (1928-2009), naar aanleiding van een van de 'royal portraits' uit de serie 'Blacks' van fotograaf Erwin Olaf. Titel: '19 februari 1990'. De prent en het gedicht zijn door het Poppenspe(e)lmuseum uitgegeven als Poppenspe(e)lpoëzieprent nr. 1.

Een nar die niet mag zien en spreken

Op de donkere en bijna zwarte foto is een nar te zien met een zwarte narrenkap op zijn hoofd. De punten van de kap hangen als ezelsoren naar beneden. Aan de uiteinden zit een ring met een belletje. Twee horizontaal aangebrachte uiteinden van een vork bedekken de voorkant van de zotskap. De grappenmaker draagt een geblindeerde bril; het zijn als het ware twee oogkleppen. Door zijn oorringen loopt een schakelketting. De bovenuiteinden van de linker- en rechterketting zijn verbonden met veiligheidsspelden. Die gaan als een 'paardenbit' door zijn – op deze wijze strakgetrokken – mond. Zijn jasje hangt in punten naar beneden. Aan elke punt zit een belletje. In zijn linkerhand heeft de paljas een hoorn van een ouderwetse speelgoedtelefoon met een krulsnoer. In zijn rechterhand houdt hij een narrenstaf (marotte) – een zotskolf. Daarop zit de kop van een oud-Hollandse Jan Klaassen. Diens puntige halskraag is ook voorzien van belletjes. De geheel zwart geschminkte en zwart gehandschoende figuur wordt omgeven door een eveneens zwarte lauwerkrans van buxusbladeren waardoorheen een kerstketting gevlochten is. Op de krans zijn een aantal, nauwelijks waarneembare, zwart gespoten plastic speelgoedhandpopjes bevestigd. Midden boven een duivel met twee hoorntjes. Rechtsboven een prinses. Midden onder een bebaarde koning met een kroon op zijn hoofd.

De figuren in de 'Blacks'-serie vallen op doordat ze geblinddoekt zijn. Olaf: "Ik vind dat goed werken. Ogen geven dominant het karakter weer. Ik leg de emotie liever in de aankleding en in de houding. Of de mensen vrolijk of verdrietig zijn, dat mag de kijker zelf invullen."

*'Mimicri: un déjà disparu'. Vrij vertaald: navolging, naar een 'verdwenen' wat-er-al-is, een heimwee naar een ideaal, of naar een gevoel dat er was, dat er niet meer is, of er nooit is geweest.

Een kijkje in de poppenkast

Een activiteit voor visueel beperkten

'Horen, voelen, doen en ontdekken. Een tastbare ontmoeting met internationale en curieuze poppentheaterfiguren': een activiteit van het Poppenspe(e)lmuseum voor blinden en slechtzienden en hun ziende begeleiders.

Het project omvat een semipermanente (reizende) mini pop-upexpositie met objecten en poppen, een demonstratie van de diverse poppenspeltechnieken en -figuren, reliëftekeningen, documentatie in het Nederlands en in het Engels in braille, zwartschrift, combischrift (combinatie van braille en grootletter), gesproken tekst, film- en geluidsfragmenten en een tweetalige websitepagina op onze museumsite. Uitgangspunt: het toegankelijk maken voor mensen met een visuele beperking van een deel van de internationale poppentheatercollectie van het museum. Middels een ludieke uitleg en een poppenspelletje komt het poppentheatererfgoed nu voor iedereen tot leven.

Doelstelling museum

Missionstatement

Het Poppenspe(e)lmuseum verwerft, onderzoekt, ontsluit, beheert en presenteert materieel en immaterieel erfgoed op het gebied van het poppentheater in de ruimste zin van het woord. Er wordt gestreefd naar bundeling van informatie en archivering op het gebied van het internationale poppen-, figuren- en objecttheater. Het biedt kennis van het verleden en inzicht in het heden.

Collectie

Historische poppentheaterverzameling

Het museum beschikt over een brede en gevarieerde collectie: een historische poppentheaterverzameling en een verzameling moderne en aan het poppentheater gerelateerde kunst. Het geeft niet alleen een beeld van de ontwikkelingen van het poppentheater, maar laat ook zien hoe de relatie van het poppentheater tot de beeldende kunst, design en vormgeving zich in de afgelopen decennia heeft ontwikkeld. Met thematische en meertalige educatieve (reizende) tentoonstellingen, workshops, literatuur, documentatie en presentaties voor diverse leeftijds- en doelgroepen brengt het museum die ontwikkelingen voortdurend in beeld.

VN-verdrag voor gehandicapten

Participatie: integratie in de samenleving

'Het VN-verdrag voor de rechten van personen met een handicap verplicht ons om een cultuurverandering ten opzichte van hen niet alleen belangrijk te vinden, maar er ook naar te handelen. De ambitie van het verdrag is een inclusieve samenleving. Inclusief wil zeggen, dat iedereen volwaardig kan deelnemen, dus ook mensen met een beperking. Belangrijke begrippen daarbij zijn non-discriminatie, participatie, gelijke kansen, toegankelijkheid en respect voor de inherente waardigheid en persoonlijke autonomie. Met andere woorden: regel de zaken zo, dat mensen hun leven kunnen inrichten zoals zij zelf willen. Toegang tot informatie in al haar vormen is immers onmisbaar voor het verwerven van kennis en inzicht en leidt automatisch tot een betere integratie in de samenleving.'

Gemêleerd publiek

Reizende mini pop-upexpositie en activiteit

Het door het Poppenspe(e)lmuseum gerealiseerde educatieve mini pop-upproject 'Een kijkje in de poppenkast. Horen, voelen, doen en ontdekken.' richt zich op een breed en algemeen publiek: kinderen, jongeren, studenten en ouderen en is speciaal bedoeld voor mensen met een visuele beperking en hun begeleiders die op wat voor manier dan ook geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van het poppentheater en de diverse verschijningsvormen. Als 'reizende' expositie kunnen de artefacten ook op locatie getoond worden. Voor de doelgroep verzorgen wij als extra een tot de verbeelding sprekend poppenspelletje, een demonstratie van de diverse poppenspeltechnieken en een uitleg van de vele curieuze poppentheaterfiguren.

Aanraken moet

Zelf eens proberen?

Door middel van historische en hedendaagse artefacten wordt al verhalend en op een multi-zintuigelijke manier verteld hoe de objecten en figuren worden gebruikt en in welke context. Aandacht wordt ook besteed aan het gekozen materiaal, de vorm, de structuur, de 'kleur', de herkomst, de techniek, de stijl, details enz. Zoveel als mogelijk is, 'tonen', vertellen en nodigen wij uit tot de activiteit 'Zelf eens proberen?' Voor dit project zijn een dertigtal representatieve en karakteristieke objecten, poppen en prenten uit de poppentheatercollectie beschikbaar.

□ Poppen, attributen en illustraties

Aanbod figuren, objecten, reliëftekeningen en teksten

Messing beeldje: sigaar rokende Mr Punch – de Engelse neef van Jan Klaassen – met ganzenveer en inktpot (rond 1900).

Wandelstok met gelakte houten bruine steel en handvat met het hoofd van Mr Punch. De handgreep is zijn muts. Een zilverkleurige metalen ring onder de kop vormt de overgang naar de stok, die weer eindigt in een rubberen dop.

Twee houten wandelstokken met als handvat de kop van Pulcinella in kunststof en van hout. De handgreep is zijn muts.

Speelgoedhandpoppen van plastic en textiel: oud-Hollandse Jan Klaassen met zijn karakteristieke vooruitstekende neus en kin, zijn vrouw Katrijn met een knotje, een brildragende oma met een luifelmutsje, Guignol uit Lyon met een bonnet (kapmutsje), de Franse Polichinelle met een steekmuts en last but not least de Napolitaan Pulcinella met een half-masker.

Handpoppen van hout en textiel: bebaarde en brildragende museumdirecteur en conservator Otto van der Mieden in een tuinbroek en Guignol gekleed in een jakje met metalen knopen, op zijn hoofd een bonnet en daaronder zijn haar in een staart. Onder zijn kin draagt Guignol een strikje.

Extra: poppenkastbel van metaal met een houten handvat en een kwastje, bezem van rijststro en hout, een slaghout, een koperen mansbakje, een mattenklopper van rotan en het leren masker van Pulcinella.

Houten marionet: paard met kruishout.

Stangpoppen van textiel en hout: Tchantchès – komische figuur op klompen uit het traditionele stangpoppentheater van Luik, een bebaarde en geharnaste Saraceen met zwaard en schild (Sicilië) en de Italiaanse Pulcinella – de stamvader van de Europese poppenclowns – met een halfmasker.

Wayang-kulitfiguren uit Indonesië, gemaakt van buffelleer, rijststro en messing met houten of hoornen speelstokken: Yudhistira (prins), Jan Klaassen, Petruk, een krokodil met klapbek en Kancil het dwerghertje.

Wayang-golekfiguur gemaakt van hout en textiel: de clown Petruk.

Wayang topeng, houten masker: Hanuman (koning aap).

Wayanglamp (blenchong) van metaal: Garuda, een mythische arend.

Karagöz en Hacivat: twee Turkse schimmen van plastic met houten speelstokjes.

Twee houten trekpoppen: Pinokkio en Jan Klaassen/Kasperl (Duitsland).

Een houten stokpop/marionet, replica: Die Wache/de schildwacht, een figuur van Sophie Taeuber-Arp. Een veelarmige, -benige en -koppige belichaming van de macht.

Een foto van fotograaf en beeldend kunstenaar Erwin Olaf uit de serie Blacks en tevens uitgevoerd als reliëftekening. Toegevoegd een strofe in braille uit een gedicht van schrijver-dichter Simon Vinkenoog.

Twee narrenpakken op een torso. Uitvoering in diverse materiaalsoorten in grote en kleine vormen: texturen van stof (ribfluweel, gekeperde- en spijkerstof, katoen, wol, vilt, kant, fluffy materiaal), leer, metaal, metallics, gaas, glas, nylon, riet/stro, been, touw, vlas/sisal, veren, brei- en borduurwerk, kunststof etc. In de punten van de kraag van een van de kostuums zijn geuren verwerkt. Realisatie: Creatief atelier 10 x tien – Birgit Tomesen en Rien Bekkers.

Poppenkastdesignrugzaktas van vilt met een woord in braille en uitneembare etuis in diverse maten en in contrastrijke kleurcombinaties. De hoesjes zijn voorzien van herkenningstekens. Realisatie: Social design – Sophie Dirven en Birgit Tomesen.

Sculptuur in bolvorm, oorspronkelijk vervaardigd door de Middelburgse keramist Jan van Leeuwen. Een 'popkopballenbol' die als Heer Stuiterbal* in een spel van Poppentejater Otto van der Mieden tot leven komt.

*Heer Stuiterbal: een centraal en belangrijk onderdeel van de expositie is de 'popkopballenbolsculptuur' die in 1982 gemaakt is door Jan van Leeuwen (1943-1992): een in diverse formaten gemaakte replica van klei, latex en kunststof die als 'Heer Stuiterbal', 'Herr Titschball', 'Monsieur Ballobondante' en 'Master Bouncing ball' een theatertournee door Europa maakte. Vanuit de bolvorm komt een gestileerd en kwetsbaar uitzierend menselijk gelaat met een pruillipje naar voren. De bolkop heeft geen oren. Het meest opvallende zijn de geloken ogen. Het is niet duidelijk of de figuur 'ziende blind is en horende doof'.

Door de bol(len) van een wisselend en karakteristiek hoofdedksel en stem te voorzien, en slechts met minimale bewegingen van links naar rechts, naar boven of naar beneden te draaien, wordt de bolvorm steeds een ander personage en is niet alleen zoon, (groot)vader en oom, maar ook meisje (groot)moeder en tante en krijgt hij (of zij) een ander

karakter. Zij allen zorgen ervoor dat er volgens een bepaald (familie)patroon geleefd moet worden en hebben de onweerstaanbare aandrang om al stuiiterend en ongedwongen door het leven te gaan. Er zijn echter krachten die dat proberen te verhinderen en hun dwingen om carrière te maken.

Poppen, attributen en objecten worden getoond in speciaal vormgegeven, prettig voelbare blankhouten expo-units die voorzien zijn van teksten in grootschrift en braille.

Instructieve (animatie)filmpjes, afbeeldingen en (ingesproken) teksten (Nederlands/Engels) belichten vanuit diverse invalshoeken het fenomeen poppentheater in de ruimste zin van het woord. Hiervoor wordt onder meer gebruikgemaakt van grote en kleine en zeer gebruiksvriendelijke multimedia- en audiodisplays met duidelijk te onderscheiden, goed voelbare knoppen met een contrasterende kleur en vorm. Belangrijkste functietoetsen: start-, keuze-, volume-, pauze-, applaus- en stopknop. De displays zijn makkelijk mee te nemen en hebben – naast een koptelefoonaansluiting – een ingebouwde luidspreker en zijn speciaal ontworpen voor mensen met een visuele beperking. De publieksvriendelijke navigatiestructuur van de geluid- en beeldragers maakt het mogelijk op een eenvoudige wijze per onderwerp een keuze te maken.

Tekstdocumenten in zwartdruk/zwart(letter)schrift (oblong/landscape en portrait) in een grootletterformaat (Verdana), in braille en combischrift (braille en synchroonlopende tekst in zwartschrift), bijbehorende afbeeldingen, een tiental (reliëf)-tekeningen en een poppentheater-voel-kijk-tekst-ruik-lees-en-luisterboek onthullen het unieke uiterlijk en het rijke en bonte palet van de verscheidene poppentheaterfiguren en de ontstaansgeschiedenis van het volkspoppenspel. Afbeeldingen en teksten zijn vaak geplaatst binnen het kader en de gestileerde lijnen van een theateropening (lijsttoneel).

Enkele artefacten worden vervoerd in twee oude, grote reiskoffers van fiber en hout, rondom voorzien van houten banden, ijzerbeslag, chromen sluitingen en handvatten van kunststof en metaal.

□ Thema's

Elf items

- I Onderwerpen.
Afbeelding: visueel beperkte Chinese kijkkastman met rarekiek en toeschouwer.
 - II Tableau de la troupe – Extra informatie.
Afbeelding: de Hongaarse Vitéz László met koekenpan, zakjes meel en twee duivels (handpoppenspel).
 - III Expositie – Voorwerpen.
Afbeelding: een glimlachende en donkere bril dragende Guignol met zijn haar in een lange vlecht. Over zijn gilet – een mouwloos vest – draagt hij een bruine pandjesjas met bolle metalen knopen. Onder zijn kin zit een strikje. Op zijn hoofd heeft hij een bonnet. In plaats van zijn onafscheidelijke slaghout hanteert hij nu een blindenstok. Handpop, Lyon.
- IV Beeldmerk – Verzameling.
Afbeelding: Jan Klaassen met zijn knuppel en Katrijn met haar mattenklopper.
- V Handpoppenspel – De techniek.
Afbeelding: met Jan Klaassen en Katrijn spelend jongetje. Omgekeerd zittend, gebruikt hij de leuning van een stoel als poppenkast. Zijn pet zit achterstevoren op zijn hoofd. Zijn toekijkende hond heeft de krokodil in zijn bek. In een doos liggen handpoppen.
- VI Oud-Hollandse poppenkast – Jan Klaassen en Katrijn.
Afbeelding: poppenkast met Jan Klaassen en Katrijn.
- VII Welkom – Jan met donkere bril en een mollige baby.
Afbeelding: vijf handpoppen, een stokpop en een vlag.
- VIII Pulcinella – Kip, ei, baby, bezem en de Vesuvius.
Afbeelding: Pulcinella met bezem, baby uit ei, een kip, monster met klapbek, de baai van Napels en de rokende vulkaan de Vesuvius op de achtergrond.
- IX Trek maar aan het touwtje – Commedia dell'arte.
Afbeelding: Trekpoppen/pantins – heer en mevrouw Polichinelle. Bewerkte illustratie: Nouvelle Imagerie d'Epinal (ca. 1900, Frankrijk).
- X Wayang kulit – Heldendichten met Semar en Petruk.
Afbeelding: in kleermakerszit spelende dalang met de dikke clown Semar.

XI Turkse schimmen – Karagöz en Hacivat.
Afbeelding: lange arm bezittende Karagöz
(links) met zijn makker Hacivat.

XII Stangpoppentheater – Repertoire met paladijnen.
Afbeelding: een guappo (Napolitaanse schurk)
en ridder Orlando Furioso (Razende Roeland)
met schild en harnas.

Extra afbeeldingen bij de expositiebrochure
en -teksten: Guignol, handpop (Lyon);
Mr Punch, handpop (Londen); narrenstaf
met belletjes en Miško, het marionetten-
paardje (Slowakije).

De door Elsje Zwart gemaakte – bewerkte –
illustraties komen uit de serie 'Poppentheater-
alfabetkleurletters' (2012) en 'Poppenspe(e)l-
technieken en -figuren' (2010), een educa-
tieve reeks teksten, prenten en filmpjes over
het internationale (volks)poppentheater.

□ Documenten en audio

Tweetalig aanbod: leetterteksten, braille en Daisy-speler

Twee rijk geïllustreerde uitgaven – omvattende een twintigtal
pagina's (formaat A4 en A3, oblong) – met meerkleurige
afbeeldingen en grootletterteksten in het Nederlands en in het
Engels zijn beschikbaar als 'gewoon' tekstbestand. Papier:
Biotop 120 en 160 gr. Afwerking: ingebonden door een ring-
systeem met een voorplat en een achterkant van transparant
plastic.

Geïllustreerde en tweetalige brochures en documenten met
grootletterteksten (zwartdruk) en teksten in braille en in
combischrift op biotoppapier 160/200 gr. en op zwelpapier
– papier geschikt voor reliëftekeningen en brailleteksten,
oblong/landscape en portrait in A4 en A3.

Afwerking: ingebonden door middel van een ringsysteem
met een voorplat en een achterkant van transparant plastic.

Tweetalige en rijk geïllustreerde flyers in combischrift.

Tactile View-documenten, formaat A4/A3 oblong.

Een Tactile View-document is een voelbare (reliëf) weergave
van een afbeelding en/of een gebrailleerde tekst, geperst/
gedrukt in transparante kunststof. Door de combinatie van
de reliëfweergave, de gedrukte afbeelding en de tekst in
zwartschrift (grootletter) en in braille kunnen zienden en
blinden samen hetzelfde document lezen en 'bekijken'.

Deze methode is ideaal voor het project, aangezien de ziende lezer de tekst kan lezen en de tekeningen/illustraties kan bekijken en beschrijven, terwijl de brailletekst en de afbeelding kan worden gelezen/gevoeld door de blinde en/of slechtziende.

Elke tactiele afbeelding is voorzien van trefwoorden in braille en zwartschrift; deze verduidelijken de illustratie.

Tweetalig ingesproken teksten belichten vanuit diverse invalshoeken het poppentheater. Hiervoor wordt onder meer gebruikgemaakt van audio-displays. Deze displays zijn speciaal ontworpen voor mensen met een visuele beperking.

De eenvoudige navigatiestructuur maakt het mogelijk per hoofdstuk en pagina, voor- of achteruit te 'bladeren'.

Gelamineerde expositieteksten in grootletterformaat en afbeeldingen. Formaat A3, Biotoppapier, oblong.

□ Website

Online aanbod: www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl

De teksten en de afbeeldingen zijn als digitaal bronmateriaal ook via twee extra websitepagina's op de museumsite te raadplegen. Via een klik op een icoontje of een tekstregel is de speciaal hiervoor ingesproken tweetalige tekst te beluisteren. In het Nederlands is dat een mannenstem, voor de Engelse tekst een vrouwenstem. Naar keuze kan er ook gebruik worden gemaakt van de schermlezer/screen reader/VoiceOver op de aanwezig zijnde iPad Pro. Voorafgaand aan elk stukje gesproken tekst is een op het onderwerp afgestemd melodietje, geluids- of spelfragment te horen.

□ Literatuur en sites

Primaire en secundaire literatuur, een keuze

'Een witte stok met gps. Spiritualiteit van de beperking'.

Auteur: Christiane Berkvens-Stevelinck, remonstrants predikante en emeritus hoogleraar Europese cultuur van de universiteit Nijmegen. Uitgever: Meinema (2013). Essay.

'Als je het licht niet kunt zien'./ 'All the Light We Cannot See'.

Auteur: Anthony Doerr. Uitgever: The house of books (2015)/ Scribner (2014). Een 'Young Adult/Teen Book'.

'De stad der blinden'./ 'Blindness'. Auteur: José Saramago. Uitgever: J.M. Meulenhoff (2011)/Caminho (1997).

'Mijn levensgeschiedenis'./ 'The Story of My Life'.
Auteur: Helen Keller e.a. Uitgever: Wereldbibliotheek (2006)/
Penguin Publishing Group (2010).

'Wat jij niet ziet'./ 'Not If I See You first'. Auteur: Eric
Lindstrom. Uitgever: Gottmer (2016)/Poppy (2015).

'Brief in geheimschrift – het brailleschrift'.
Auteur: Rian Visser. Uitgever: Delubas (2009).

'Rupsje nooitgenoeg'. Auteur: Eric Carle.
Uitgever: Lemniscaat/Dreaming fingers (2015),
zie: www.deamingfingers.com.

'Winterzauber'. Voelboekje. Auteurs: Irmeli
Holstein en Katela Minna. Uitgever:
KOHLIBRI/Anderes Sehen e.V. (2014), zie:
[https://www.kohlibri.de/xtcommerce/product_info
.php/info/p672790_Winterzauber.html](https://www.kohlibri.de/xtcommerce/product_info.php/info/p672790_Winterzauber.html).

'Bubus Hose'. Voelboekje. Auteur: Cyril Hahn.
Uitgever: KOHLIBRI/Anderes Sehen e.V. (2014).

'Ik voel een voet'. Auteur: Maranke Rinck. Illustraties: Martijn
van der Linden. Uitgever: Lemniscaat/Dreaming fingers (2008)
– braille en tactiele prentenboeken voor bijzondere kinderen.
Zie: www.deamingfingers.com.

'Rare snuiters'. Auteur: Jan Dewitte. Illustraties: Freya
Vlerick. Uitgever: Blindenzorg Licht en Liefde (2011). Zie:
[https://www.blindenzorglichtenliefde.be/nl/meerweten/
Index/3433](https://www.blindenzorglichtenliefde.be/nl/meerweten/Index/3433).

Wetenschappelijke publicaties, vakliteratuur

'Echo's echo's. De kunst van de allusie' (een pragmatische
intertekstualiteitstheorie, waarin de auteur laat zien dat de
theorie over intertekstualiteit ook in de beeldende kunst
toepasbaar is; hij hanteert onder andere de termen
'beeldallusie' en 'beeldcitaat'). Auteur: Paul Claes. Uitgeverij:
Vantilt (1988).

'Blind & beeld'. Auteur: Christophe Vroom. Uitgever:
KOMMA/d'jonge Hond (2016).
Zie ook: <http://www.blindenbeeld.nl/>.

'Op weg naar braille. Een kennismaking met braille'.
Uitgever: NLBB Vereniging van leesgehandicapten (2014).

'Zicht op Ruimte'. Auteurs: Berry den Brinker, Atja Apituley
en Jeroen Smeets. Uitgever: Stichting SILVUR (2014).

'Een brug tussen tactiele boeken en geïllustreerde jeugdliteratuur', masterscriptie van Colette Pelt (2014), zie: <http://prentenboekenplus.nl/wp-content/uploads/2015/06/Onderzoek-C.-Pelt-Een-brug-tussen-tactiele-boeken-en-jeugdliteratuur.pdf>.

'Bloemen langs de weg'. Auteur: Tonny van Breukelen (2015), zie: <https://www.bloemenlangsdeweg.nl/index.php/downloads>.

'Braille! Een pleidooi voor onbeperkt lezen'.
Auteur: Tonny van Breukelen. Uitgever:
Biblion (2009), zie:
<https://www.bloemenlangsdeweg.nl/index.php/downloads>.

Kunstenaars, organisaties, musea en publiciteit

Jan van Leeuwen, zie:
<http://www.capriolus.nl/nl/content/leeuwen-jan-van>. Zie ook:
<http://zeeuwsknopje.blogspot.nl/2011/06/slottentoonstelling-van-de-jan-van.html>.

Erwin Olaf, zie: <https://www.erwinolaf.com/>.

Dorine in 't Veld. Specialiste op het gebied van leermaterialen voor blinde en slechtziende leerlingen, waaronder tactiele tekeningen, zie: <http://www.dvlop.nl/index.php?page=Tactimages>.

Communicating tactile story ideas to young visually impaired children, zie: <http://www.tactilebooks.org/making/telling-touch.pdf>.

Sophie Dirven, zie: http://publicationstation.wdka.hro.nl/wiki/index.php/Sophie_Dirven#Bijenkorf.

Tast- en voelboekjes voor kinderen: prentenboeken met tactiele plaatjes. Tekst in grote letters en in braille. Ouders/verzorgers met een visuele beperking kunnen hun kind(eren) voorlezen. Blinde kinderen leren op deze wijze om plezierig met taal en tast bezig te zijn.

Samenwerkingsverband tussen Visio en Uitgeverij Lemniscaat, zie: <http://www.visio.org/revalidatie-en-advies/hulpmiddelen/leeshulpmiddelen-of-aangepast-lezen/voelboek/>.

Duitse vereniging voor blinden 'Anderes Sehen e.V.', zie: <https://www.anderes-sehen.de/weitere-info/adressen-fur-kaufen-leihen-informieren-helfen/>.

Zienswijs; maandblad voor oudere mensen met een visuele beperking, zie:

<http://www.bibliotheek.nl/catalogus/titel.156857634.html>.

Zie ook: <http://www.dedicon.nl/nieuws-en-reportages>.

'De Stem van Grave': informeert over nieuws en ontwikkelingen in de wereld van slechtziende en blinde mensen.

Iedereen die de Katholieke Stichting voor Blinden en Slechtzienden (KSBS) jaarlijks met een vrijwillige bijdrage ondersteunt ontvangt het blad viermaal per jaar gratis in de bus, zie:

http://www.ksbs.nl/de_stem_van_grave/de_stem_van_grave.html.

Non-profitorganisaties moeten meer samenwerken, zie:

https://www.rendement.nl/nieuws/id18266-non-profitorganisaties-moeten-meer-samenwerken.html?amputm_source=main_content&utm_campaign=Bestuur+prospect+week+28.

Tips voor toegankelijk maken van websites voor blinden en slechtzienden, zie:

<https://www.frankwatching.com/archive/2011/03/23/maak-je-website-toegankelijk-voor-blinken-en-slechtzienden-10-usability-tips/>.

<http://pc-en-internet.infonu.nl/tips-en-tricks/172410-toegankelijke-website-maken-voor-blinken-en-slechtzienden.html>.

Expertisecentrum voor revalidatie en training van mensen met een visuele beperking (blinden en slechtzienden), zie:

<http://www.visio.org/nl-nl/home>.

Internationaal overzicht van toegankelijke musea, in het bijzonder voor mensen die minder goed zien, zie:

<http://www.museum4all.eu/>.

Oogvereniging, zie:

<https://www.oogvereniging.nl/2016/05/eu-bereikt-akkoord-toegankelijke-websites-en-mobiele-apps/>.

Transkript (Zellik/Brussel) stelt zich onder meer tot doel, lectuur en informatie toegankelijk te maken voor mensen met een leesbeperking, zie: <http://www.transkript.be/nl/over-transkript/doel>.

Bijzonder informatief kennisportaal voor mensen met een visuele beperking. Site gemaakt door blinde Kim Bols, zie:

<https://www.kimbols.be/>.

In het Donker Gezien, een permanente blindenervarings-expositie te Velsen-Noord,

zie: <http://www.inhetdonkergezien.nl/>.

MuZieum, Nijmegen. Wil het publiek o.a. kennis over en begrip voor mensen met een visuele beperking vergroten, zie: <http://muzieum.nl/over-het-muzieum/het-muzieum/missie-en-visie>.

<http://muzieum.nl/voor-scholen/voor-leerlingen-en-studenten/spreekbeurt-over-het-muzieum>.

Van Abbemuseum, Eindhoven. Special Guests rondleiding voor blinde en slechtziende bezoekers, zie: <https://vanabbemuseum.nl/educatie/special-guests/blinden-en-slechtzienden/>.

Vereniging Onbeperkt Lezen. Spreekbuis en belangenbehartiger voor mensen voor wie gedrukte tekst niet vanzelf spreekt, moeilijk of onmogelijk is vanwege een visuele beperking, zie: <http://www.onbeperktlezen.nl/>.

Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind, zie: <https://www.nsgk.nl/>.

Bibliotheekservice Passend Lezen (BPL), zie: <https://www.passendlezen.bibliotheek.nl/>.

Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB), zie: <http://www.cbb.nl/>.

Dedicon, zie: <http://www.dedicon.nl/contact>.

Stichting Spits. Penfriend – sprekende pen met een labelsysteem voor hen die niet alles meer kunnen lezen, zie: <http://www.stichtingspits.nl/de-penfriend/>.

National federation of the blind, zie: <https://nfb.org/>.

World Blind Union, zie: <http://www.worldblindunion.org/English/about-wbu/membership/Pages/Member-Regions-and-Organizations.aspx>.

AnySurfer checklist. Tips voor het bouwen en toegankelijk maken van een website voor iedereen, inclusief voor mensen met een handicap, zie: <http://www.anysurfer.be/nl/label-behalen/het-anysurfer-label>.

Projectteksten, afbeeldingen en documenten, zie: <http://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/blindenproject.pdf>. Nederlandstalige versie.

<http://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Touch-and-Feel-Puppetry.pdf>. Engelstalige versie.

'Sensory Puppetry – Seeing, hearing, feeling and exploring. A project on puppet theatre for visually impaired people', zie: <http://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Pdf/Pamflet159d.pdf>.

Websitepagina blindenproject, Nederlandstalig,
zie: [http://www.poppenspelmuseum
bibliotheek.nl/Blinden.html](http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Blinden.html).

Websitepagina blindenproject, Engelstalig, zie:
[http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/
Blinden_EN.html](http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Blinden_EN.html).

'Welkom/Welcome. Horen, voelen, doen en ontdekken/Seeing, hearing, feeling and exploring':
oud-Hollandse poppenkastscène met kleurplaten en figuurtjes voor een papieren theater, stok- en handpoppenspeler met de Dood en een duivel, Jan Klaassen en een krokodil, Guignol (Lyon), Pulcinella (Napels), Vitéz László met de duivel (Hongarije), heer en mevrouw Polichinelle (Franse trekkoppen), stangpop (ridder, Sicilië), Karagöz en Hacivat (Turkse schimfiguren), Gašparko en Miško (Tsjechische clown en schimmel), Semar en dalang (Javaanse clown en poppenspeler), Garuda (wayanglamp, mythische vogel/arend, Java) en een blik- en groentepop. Teksten in het Nederlands en in het Engels, zie: [http://poppenspelmuseum
bibliotheek.nl/pdf/Doepak268e.pdf](http://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak268e.pdf).

'Royal portrait'. Foto van Erwin Olaf en een tekening van Elsje Zwart. Tekst in het Nederlands en in het Engels, zie: <http://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet160e.pdf>.

Interview door Tonny van Breukelen met Otto van der Mieden in 'Zienswijs' – luistermagazine voor mensen die op latere leeftijd blind of slechtziend geworden zijn. Uitgave: Dedicon, nr. 03 maart 2017, zie: [http://poppenspelmuseumbibliotheek.
nl/mp3/Zienswijs_3_2017_O_vd_Mieden_over_toegankelijk_p
oppenspel.mp3](http://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/mp3/Zienswijs_3_2017_O_vd_Mieden_over_toegankelijk_poppenspel.mp3).

Artikel in 'Magazine', winter 2017/2018. Uitgever: Prins Bernhard Cultuurfonds. Zie: [http://www.poppenspelmuseum
bibliotheek.nl/Pdf/MagazinePBCF.pdf](http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Pdf/MagazinePBCF.pdf).

Non-profitorganisaties moeten meer samenwerken, zie: [https://www.rendement.nl/nieuws/id18266-non-
profitorganisaties-moeten-meer-samenwerken.
html?amp;utm_source=maincontent&
utm_campaign=Bestuur+prospect+week+28](https://www.rendement.nl/nieuws/id18266-non-profitorganisaties-moeten-meer-samenwerken.html?amp;utm_source=maincontent&utm_campaign=Bestuur+prospect+week+28).

Poppenspe(e)lmuseum

Erfgoedinstelling

Het Poppenspe(e)lmuseum is een erfgoedinstelling voor en over het (volks)poppentheater, waarin de verschillende poppenspeltechnieken en -stromingen vertegenwoordigd zijn. Een plek waar een rijk en divers overzicht van de geschiedenis

en de hedendaagse ontwikkelingen van het (inter)nationale poppen-, papieren-, schimmen-, figuren-, object- en beeldend theater gegeven wordt. In dit narratieve museum staat het verhaal centraal en speelt de collectie daarbij een ondersteunende rol; het museum archiveert en actualiseert het verleden, volgt het heden en heeft oog voor culturele diversiteit. Wij streven ernaar dat ons museum toegankelijk moet zijn voor iedereen, ongeacht beperkingen, leeftijd, gender of achtergrond. In het kader van de ratificatie (2016) van het VN-verdrag over gelijkwaardigheid voor mensen met een beperking voelt ook het Poppenspe(e)lmuseum – als enige openbaar

toegankelijke erfgoedinstelling op poppentheatergebied in Nederland en een geregistreerd museum – zich daardoor verplicht dat ook blinden en slechtzienden kennis mogen maken met het internationale poppentheater.

D.m.v. bijzondere exposities, braille- en grootletterteksten, tactiele afbeeldingen en 'aanraakbare' poppentheaterfiguren en objecten kunnen ook visueel beperkten en hun begeleiders op een positieve, recreatieve en bijzondere wijze in aanraking komen met het poppentheater in de ruimste zin van het woord.

Informatie en bijlagen I – XXXXV

Reactieformulier

Voor tips, inlichtingen etc., zie:

<http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/MailForm.html>.

Hyperlinks: klik op de groene woorden.

Bijlagen: I t/m XXXXV.

- Afbeelding: een glimlachende, brildragende en visueel beperkte Guignol met een herkenningsstok zoekt tastend zijn weg in het poppentheater. Lyon, handpop. Illustratie: Elsje Zwart.

Bijlagen

I t/m XXXXII: artefacten, enkele teksten, afbeeldingen, foto's, literatuur en citaten.

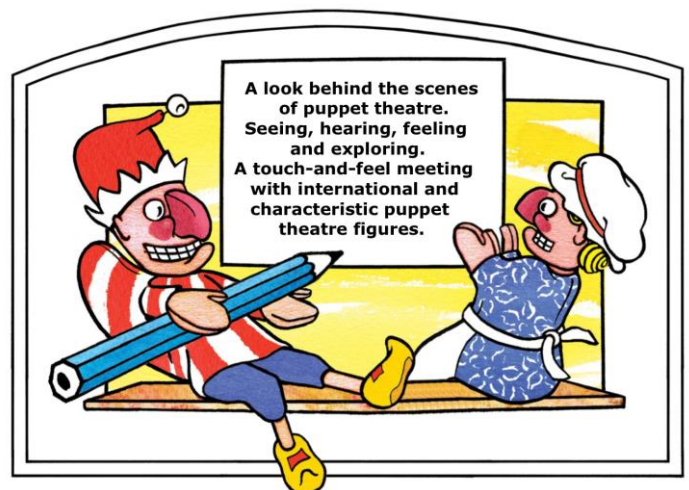
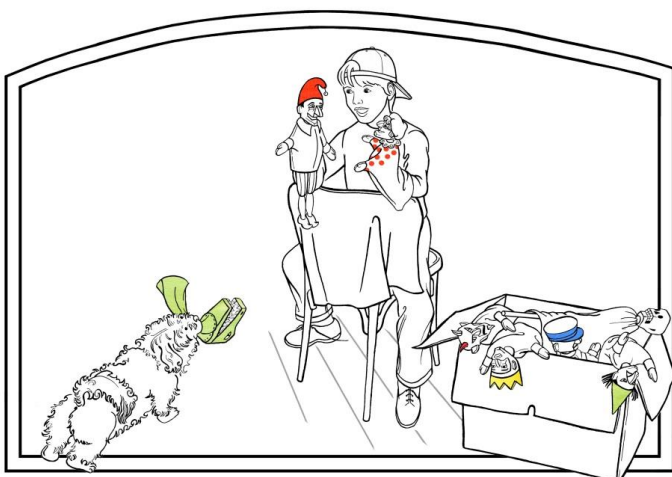
- Dit document op internet, zie <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/pamflet159a>. Inlichtingen, zie: <http://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/MailForm.html>. Hyperlinks: klik op de groene woorden.
 Afbeelding: computerscherm met titelpagina project 'Een kijkje in de poppenkast'. Het beeldscherm rust op een stapeltje boeken. Daarvoor bevindt zich een toetsenbord met daarop een aap. Zijn staart heeft de vorm van het @-teken (apenstaartje); daarachter een 'echte' - levende - muis (een denkbeeldige computermuis). De staart van dit beestje is ook het snoertje waarmee dit knaagdier verbonden is met de pc.
 Illustratie: Elsje Zwart. Projectrealisatie en tekst: Otto van der Mieden (2017-2018).
 Veel plezier. Applaus!

Stichting Het Poppenspe(e)lmuseum (ANBI)
 Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Puppetry Museum
 Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL
 Tel.: +31(0)578 - 56 02 39 Fax: +31(0)578 - 56 06 21 Info: +31(0)578 - 63 13 29
www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2 www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl
www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs
info@poppenspelmuseum.nl

Bijlage I

1. Titelpagina/voorplat brochure en expositie 'Een kijkje in de poppenkast'/'Touch-and-Feel Puppetry', met Jan Klaassen en Katrijn.
2. Jongetje als handpoppenspeler, zittend achterstevoren op een stoel met Jan Klaassen en Katrijn. Hond met een monster in zijn bek en poppenkastpoppen in een doos.

Bijlage II

3./4. Pulcinella als handpop met halfmasker, bezem, monster met klapbek, kip, baby uit ei en de rokende Vesuvius (Napels).

Pulcinella

De Italiaanse Pulcinella komt uit de omgeving van Napels. Hij is een figuur uit de commedia dell'arte, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Hij is de stamvader van veel Europese poppenclowns. Pulcinella draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte halfmasker heeft een kromme neus. Deze lijkt op een vogelbek. Zijn naam is het verkleinwoord van 'pulcino' (kuikentje).

De poppenspeler geeft Pulcinella een piepstem met behulp van een pivetta (keelfluitje).

Kip, ei, baby, bezem en de Vesuvius

Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een spelscène wordt een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Het achtergronddecor met de baai van Napels en de rokende Vesuvius hoort bij Pulcinella; net zoals een Amsterdamse gracht met een brug hoort bij de poppenkast van de oud-Hollandse Jan Klaassen.

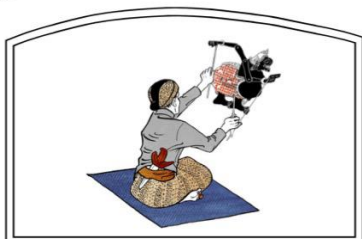
Afbeelding VII: Pulcinella met bezem, baby uit ei, een kip, een monster met klapbek, de baai van Napels en de rokende vulkaan de Vesuvius.

Bijlage III

5./6. Wayang kulit: Semar (nar) met dalang, speelscherm en speelset (Java, Indonesië).

Wayang kulit

Het woord wayang omvat poppenspel (golek), schimmenspel (kulit), maskerspel (topeng) en dans (wong) uit Indonesië. De dalang is de poppenspeler en leider van het gamelanorkest dat achter hem zit. Met gekruiste benen zit hij bij het spel voor of achter een wit scherm.

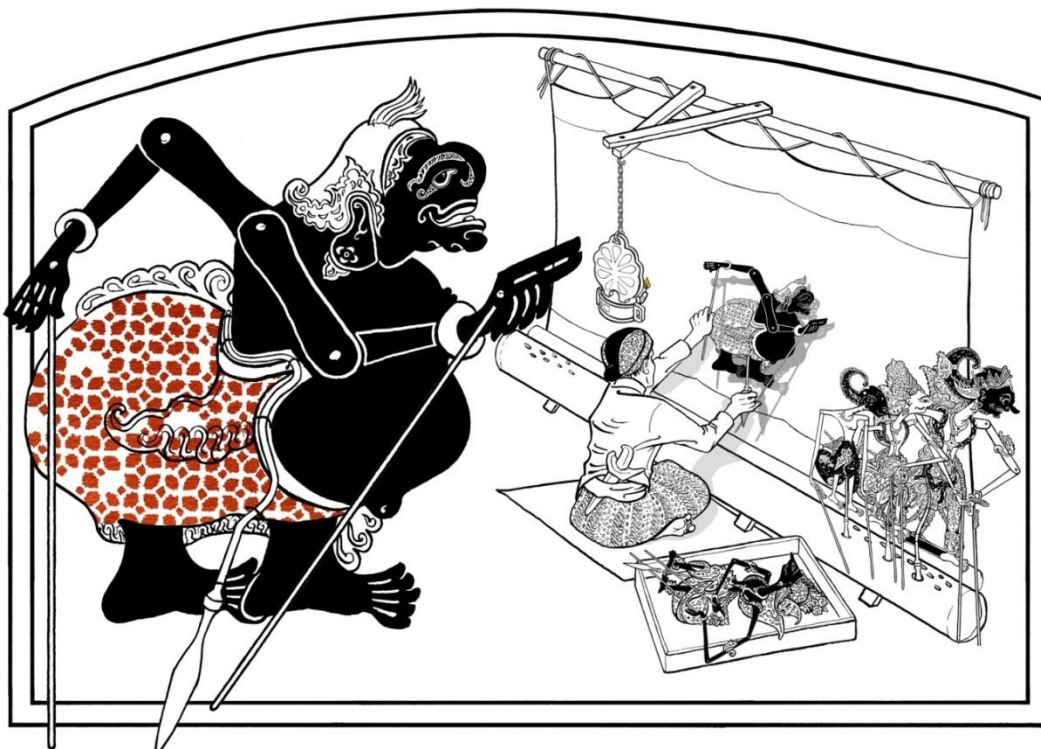
De dalang beweegt de leren figuren, spreekt hun rol en zingt. Met een houten hamertje (cempala) – dat tussen zijn tenen zit – geeft hij klopsignalen tegen een kist (kotak wayang) om het tempo van de muziek aan te geven. Tussen de speler en het scherm brandt een

lamp (blenchong). Hierdoor kan het publiek de poppen als schaduw zien aan de andere kant van het speelscherm (kelir). Niet gebruikte figuren worden in de stam van een bananenplant geprikt: links de kwade partij, rechts de goede.

Heldendichten met Semar en Petruk

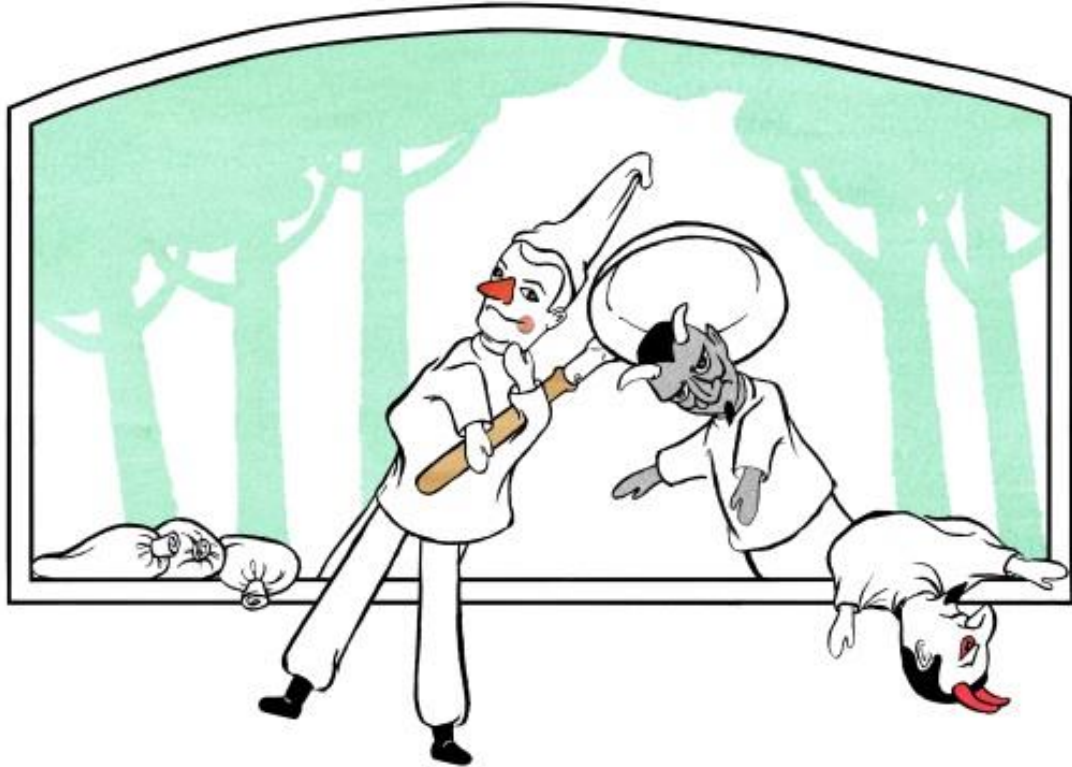
Gespeeld worden de Mahabharata- en de Ramayanaverhalen (heldendichten uit India). De wijze nar Semar is dienaar en raadsman van goden en edelen. Hij heeft een flinke bil en buik, een groot gezicht en één tand in de mond. Een van zijn zonen is de langneuzige Petruk. Hij heeft een uitgezakte buik. Zijn hoofd staat op een lange, naar voren gebogen nek.

Afbeelding IX: in kleermakerszit spelende dalang met de dikke clown Semar.

Bijlage IV

7. Vitéz Lászlo met duivels en koekenpan.
Handpoppenspel (Hongarije).
8. Heer en mevrouw Polichinelle. Trekpoppen/pantins.
Impressum: Nouvelle Imagerie d'Épinal (ca. 1900, Frankrijk).

Bijlage V

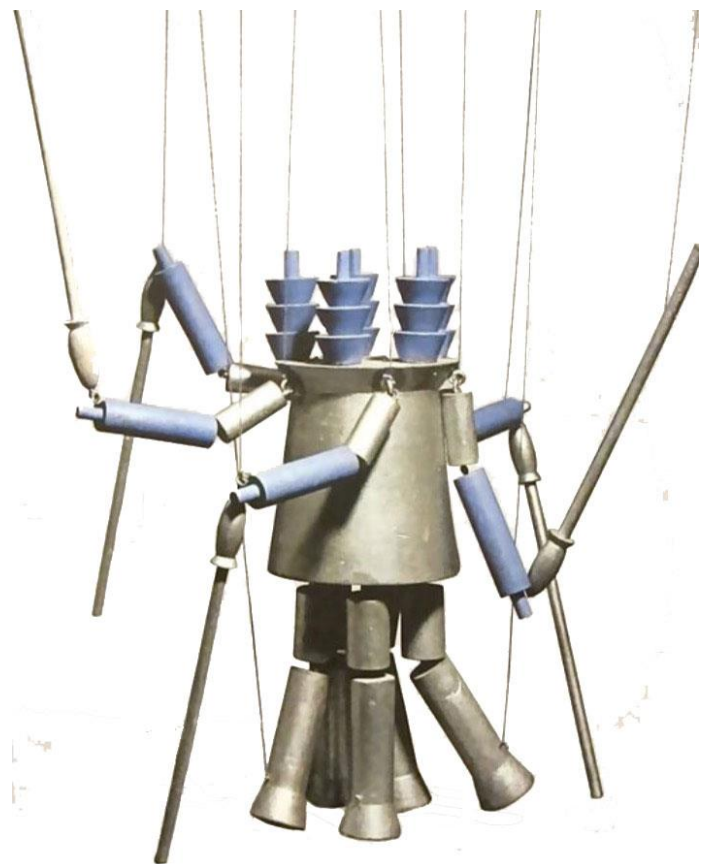
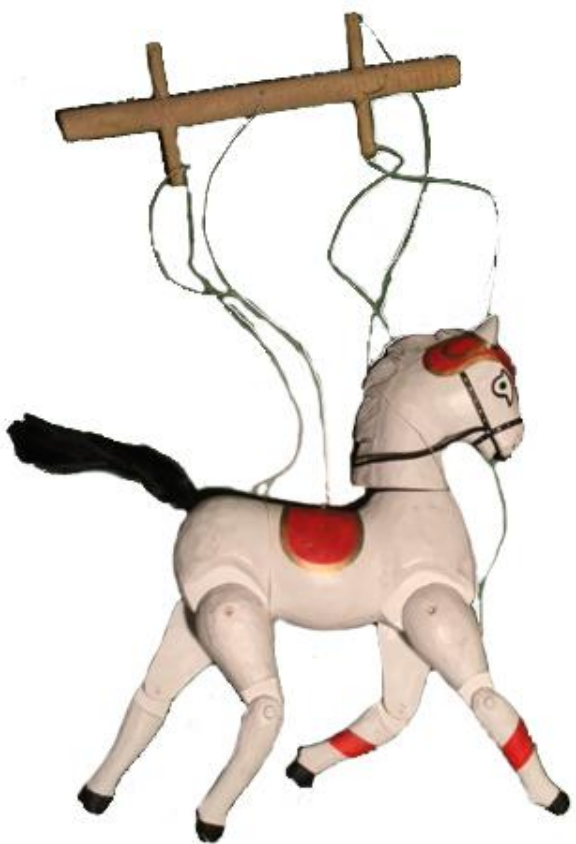
9. Mr Punch met sigaar, schrijfveer en inktpot. Bar lighter van brons (ca. 1900, Engeland).
10. Houten wandelstok met een metalen ring en het hoofd van Mr Punch als handvat (ca. 1900, Engeland).
11. Wandelstok met het hoofd en de muts van Pulcinella als handvat (ca. 2000, Italië).

Bijlage VI

12. Marionettenpaardje van hout met een speelhout.

13. Marionet/stokpop van hout: 'Die Wache' (replica)
van Sophie Taeuber-Arp (1918).

Bijlage VII

14. Petruk. Wayang-kulitfiguur van leer en hoorn van een karbouw (ca. 1950, Java).
15. Museumdirecteur Otto van der Mieden met baard, bril en tuinbroek. Handpop van hout en textiel (ca. 1980).
Maker: l'Ateyer de Guignol (ca. 1980, Lyon).
16. Oud-Hollandse Jan Klaassen met puntmuts, bont pak met kraag, bult, flinke buik en een kenmerkend gezicht met haakneus en vooruitstekende kin. Wayang kulit.
Materiaal: leer, hoorn en houten speelstokken.
Maker: Ki Ledjar Soebroto (ca. 2010, Yogyakarta).
17. Tchantchès, stangpop uit Luik van hout en textiel. Hij draagt een blauwe kiel en klompen. Op zijn hoofd heeft hij een pet. Om zijn hals zit een rode boerenzakdoek.

Bijlage VIII

18. Turks schimmenspel: Karagöz en Hacivat met een huisje en een bloem.
19. Kancil het dwerghertje. Wayang-kulitfiguur van leer en met houten speelstokken.
Maker: Ki Ledjar Soebroto (ca. 2015, Yogyakarta).

Bijlage IX

20. Ridder: stangpop, Saraceen uit Sicilië (ca. 1950, Italië).
Materiaal: metaal, textiel en hout.

Bijlage X

21. Italiaanse stangpoppen: een guappo (Napolitaanse schurk) en de scheeloge ridder Orlando Furioso (Razende Roeland).
22. Krokodil. Wayang kulit. Maker: Ki Ledjar Soebroto (ca. 2015, Yogyakarta).

